

УДК 37.013.42

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.166280>

Галина Кузан, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Національного університету "Львівська політехніка"
Ніна Гордієнко, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСВІТНІЙ КОУЧИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті проаналізовано теоретичні засади застосування технології освітнього коучингу у системі професійної підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної та соціальної сфери в умовах університетської освіти. Коучингову технологію розглянуто в якості інноваційного засобу формування самоосвітньої та професійної компетентності фахівців. Окреслено типовий алгоритм та принципи і методи реалізації коучингової технології. Визначено переваги організації професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі на основі коучингової педагогічної технології.

Ключові слова: професійна підготовка; коучинг; коучингова технологія; професійна та самоосвітня компетентність; принципи, методи освітнього коучингу; педагогічна позиція коуч-викладача і студента.

Лит. 11.

Halyna Kuzan, Ph.D. (Philology), Associate Professor of the Foreign Languages Department
National University "Lviv Polytechnic"

Nina Hordiyenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Social Pedagogy and Remedial Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

EDUCATIONAL COACHING AS INNOVATIVE TECHNOLOGY OF SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL AND SOCIAL-PEDAGOGICAL SPHERE IN HIGH SCHOOL

The article analyses theoretical principles of applying educational coaching technologies in the professional training system of future specialists of social-pedagogical and social sphere in terms of university education. Coaching technology is considered as innovative means of specialists' self-educated and professional competence formation. Typical algorithm, principles and methods of coaching technology realization are outlined as well as advantages of professional training organization of future specialists in high school on the basis of coaching pedagogical technologies are defined in the paper.

The article illuminates essence and specificity of educational coaching, typical algorithm of its realization of educational process, aims and tasks, place and meaning of future specialists' professional training. Attention is paid on importance of leading effective interpersonal communication between a teacher and a student, in the process of which a teacher creates special comfortable conditions intended on disclosure of students' personal potential with the aim of archiving by them essential goals in particular sphere of knowledge in optimal terms. Coaching changes pedagogical position of a teacher and a student, specificity of coaching educational technology impact on the process of qualified characteristics of future specialists formation and on this basis expediency of its applying as means of formation of future specialists' professional competency is outlined. The list of advantages of coaching technology implementation in high school in the level of the process of educational organization as well as on the level of qualified characteristics of future specialists are considered in the article.

Keywords: professional training; coaching; coaching technologies; professional and self-educational competence; principles; educational coaching methods; pedagogical position of a coach-teacher and a student.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Інтеграція України до європейського освітнього простору, перехід до компетентнісної освітньої парадигми зумовили зміни у стратегії професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери у вищій школі, здатних добре

орієнтуватися в реаліях сьогодення та адекватно реагувати на них, знаходити оптимальні шляхи попередження та подолання виникаючих проблем, працювати з високою продуктивністю і ефективністю, готових до постійного особистісного і професійного саморозвитку.

Довгий час пануюча в Україні традиційна

система освіти не завжди справлялася із завданням підготовки компетентних фахівців, які, опинившись в реальних професійних умовах, зазнавали труднощів у застосуванні набутого багажу теоретичних знань, не встигали за розвитком науково-технічного прогресу і нових вимог до організації праці. На переконання працедавців, суть цієї загальної кризи стосувалася не тільки повільної адаптації молодого спеціаліста до динаміки соціальних умов, а й значною мірою невідповідності якості конкретного результату професійної підготовки очікуванням не тільки з боку соціуму, а й самої особи молодого фахівця. А, отже, можна стверджувати, що в системі організації навчання у вітчизняній вищій школі особливої актуальності в умовах сьогодення набула необхідність розв'язання суперечності між швидкоплинними змінами у сфері практичної діяльності фахівців і потребою закладів вищої освіти впроваджувати у навчальний процес нові педагогічні технології, що мають виховуючий, стимулюючий характер, з одного боку, та значним відставанням змісту, форм й технологій їх професійної підготовки, з іншого. З огляду на зазначене, важко не погодитись зі словами Чарльза Хенді, провідного британського експерта в галузі менеджмента, що існуюча традиційна освіта, сфокусована виключно на тому, щоби дати студентам правильні відповіді (значною мірою безальтернативні, єдині) на всі питання, переважана теоретичним матеріалом і репродуктивним інструментарієм, не формує креативного, компетентного фахівця і, як наслідок, не просто відірвана від реальності і сучасних потреб суспільства, але й протилежна їй [10]. Вважаємо за доцільне окреслити ще одну важливу, на наше переконання, проблему, що гальмує процес професійної підготовки фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери у вітчизняній вищій школі. Це насамперед не виправдано обмежені терміни безпосередньо практичної підготовки майбутніх фахівців – терміни проходження студентами виробничої практики на робочих місцях, що відіграє роль закріплення та перевірки знань і вмій студентів. У якості порівняння відзначимо, що термін виробничої практики у зарубіжних країнах (зокрема, у Бельгії, Великобританії, Німеччині, Франції) становить від 9 місяців до одного року, при цьому більшість країн сприяють проходженню практики своїх студентів і за кордоном.

Стан речей, що склався у вітчизняній вищій школі, вимагає пошуку нових підходів до формування професійної компетентності майбутніх фахівців, удосконалення традиційних та

впровадження інноваційних форм, методів і технологій організації навчання у контексті оновленого соціального замовлення. Одним із таких підходів, який набуває усе більшої уваги з боку педагогічної громадськості, виступає застосування коучингових технологій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Різні аспекти професійної підготовки особистості стали об'єктом пильної уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, зокрема, питання модернізації освітнього процесу у вищій школі висвітлено у працях таких науковців, як В. Кремень, К. Корсак, В. Кушнірук, В. Лозова, П. Олійник, О. Попова, І. Прокопенко, О. Сухомлинська та ін.; питання професійної підготовки фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери знайшли відображення у наукових розвідках С. Архипової, В. Бочарової, Н. Зобенко, А. Капської, А. Ляшенко, І. Мельничук, В. Поліщук, Л. Тютті та ін.

Серед визнаних зарубіжних авторів праць з освітнього коучингу варто відзначити таких науковців і практиків, як М. Аткинсон, С. Беттлі, Т. Голві, М. Доуней, К. Дуглас, Е. Парслоу, Д. Пітерсон, М. Рей, Т. Шуелл та ін. Роль та особливості впровадження коучингової технології у вітчизняну освітню стали об'єктом уваги таких науковців, як Т. Борова, Н. Горук, О. Нежинська, С. Романова, В. Сидоренко, Т. Тименко, Т. Чернова, С. Шевчук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників, відкритими залишаються питання освітнього коучингу як інноваційної технології формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні специфіки освітнього коучингу та доцільності його впровадження у процес професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників у вищій школі.

Виклад основних результатів дослідження. З огляду на поставлену у статті мету важливо дати відповіді на наступні питання: "Що являє собою коучинг як інноваційна педагогічна технологія? Як коучинг змінює педагогічну позицію викладача і студента? Які аргументи можна навести на користь його впровадження до структури організації освітнього процесу вищої школи з метою формування професійної компетентності майбутніх фахівців?".

Насамперед відзначимо, що термін "коучинг"

(від англ. “coaching” – тренерство, наставництво) увійшов в освітній простір зі спортивних, а в наступному комерційних тренінгових програм розвитку професійного та особистісного потенціалу людини [8].

Розглядаючи коучинг як інноваційну педагогічну технологію, науковці О. Нежинська та В. Тименко акцентують на головній її особливості, що полягає не в передачі знань від викладача до студентів, не в наданні їм готових рекомендацій і порад, а насамперед у мотивації на самостійний творчий пошук розв’язання поставленої перед ними проблеми, розкритті їх внутрішнього потенціалу, допомозі на шляху самостійного освоєння нових знань, умінь і навичок, у формуванні вміння вчитися [7]. Не випадково педагогічний коучинг розглядається науковцями як потужний засіб формування самоосвітньої компетентності, яка на сьогоднішній день стає невід’ємною складовою професійної компетентності студентів будь-яких спеціальностей [4, 99].

Визнаний у галузі освітнього коучингу український науковець С. Романова сутність коучингової технології характеризує як створення партнерських стосунків, особливої взаємодії між викладачем і студентами, коли викладач ефективно організовує процес пошуку студентами кращих відповідей на питання, що їх цікавлять, допомагає їм розвиватися, закріплювати нові вміння і навички на шляху досягнення високих результатів у своїй майбутній професії [9, 83].

Технологічний ланцюг коучингу передбачає чітку послідовність дій з боку викладача і студентів, який, за висновками науковця О. Цибіної, складається з трьох основних етапів:

- *перший етап*: встановлення партнерських суб’єкт-суб’єктних відносин між викладачем і студентами; формування мотивації та спільного визначення завдань для досягнення конкретної мети (при цьому кожен студент повинен дати собі чітку відповідь на низку запитань: “Якого конкретного результату я хочу досягти? Чому це важливо для мене? Як особисто від мене залежить досягнення поставленої мети?”); дослідження поточної ситуації/проблеми передбачає пошук ресурсів, визначення внутрішніх і зовнішніх перешкод на шляху до отримання бажаного результату; аналіз можливостей для подолання труднощів у вирішенні проблеми; вибір конкретного варіанту дій і складання плану дій; домовленість про конкретні терміни роботи;

- *другий етап* – реалізація розробленого плану;

- *третій етап* – етап ретроспективної та проспективної рефлексії, що передбачає, з одного боку, аналіз та оцінку студентами результатів вже проведеної роботи, а з іншого, – аналіз своєї майбутньої діяльності з метою її удосконалення [11, 13].

Коучинг як педагогічна технологія ґрунтується на налагоджені ефективної комунікації між викладачем і студентами, спрямованої на розкриття особистісного потенціалу студентів, у процесі якої, за висновками О. Власової, викладач здійснює психолого-педагогічний патронаж розвитку особистості студента як майбутнього фахівця, що передбачає навчально-педагогічну діагностику, індивідуальне консультування, проектування процесу пізнавального й особистісного розвитку [2, 72]. При цьому однією з найважливіших умов ефективності й результативності психолого-педагогічного патронажу розвитку особистості студента у ході реалізації коучингової технології є створення своєрідного підтримуючого середовища, адже підтримка і визнання успіхів студентів як з боку викладача-коуча, так і з боку одногрупників – це потужний стимул самовиховання і саморозвитку [6; 11].

Серед ключових принципів реалізації коучингової технології дослідники виокремлюють насамперед принцип віри в людину і її здібності, що дає можливість розкривати багатий потенціал студентів і формувати на цій основі їх мотивацію до успіху. В основі принципу зворотного зв’язку і моніторингу – забезпечення систематичного відстеження успіхів і невдач студентів, з’ясування причин цих невдач, стимулювання студентів до більш глибокого усвідомлення власних цілей, можливостей і обмежень, а також допомога у визначенні напрямку розвитку особистості загалом і професійного розвитку зокрема [4; 6; 7]. У даному контексті вважаємо за доцільне особливу увагу звернути на те, що у процесі систематичного відстеження та аналізу з боку самих студентів не тільки особистих успіхів, але й невдач, поступово формується їхня впевненість у власних можливостях, вони не бояться робити помилки – вони вчаться на них, адже кожного разу, аналізуючи причини їх виникнення, будують власну траєкторію саморозвитку [7, 18].

Активізація формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери у вищій школі на основі коучингової технології зумовлює перебудову організації всього освітнього процесу, що вимагає докорінної зміни педагогічної позиції як викладача, так і студентів. При цьому обов’язок викладача-

коуча – якнайкраще визначити особистісний потенціал кожного зі студентів і на цій основі спрогнозувати подальший його розвиток, мотивувати, координувати, контролювати й спрямовувати навчальну діяльність студентів, будучи при цьому не панівною силою, носієм знання, а рівноправним партнером із навчальної комунікації, який лише підштовхує студентів до досягнення бажаної мети, і тим самим крок за кроком закладати підвалини до успішного виконання ними майбутньої професійної діяльності. Головний обов'язок студента – взяти на себе відповідальність за виконання поставленого коучем завдання та отримані результати.

Процедура коучингу може здійснюватися за допомогою різних форм і методів навчальної роботи, вибір яких залежить від теми й мети заняття, рівня підготовленості, сформованості мотивації студентів і т.ін. Ці заняття можуть носити груповий та індивідуальний характер, однак провідною їх особливістю повинна стати інтерактивність, яка досягається завдяки спеціально підбраному арсеналу методів навчання [5]. Так, наприклад, метод case study, який застосовується у режимі групової роботи, – це не тільки потужний засіб формування практичних умінь і навичок майбутньої діяльності соціальних педагогів та соціальних працівників у складі мультидисциплінарних команд, але й метод активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів у штучно створеному професійному середовищі, що особливо актуально в умовах обмеженої практичної складової професійної підготовки цих фахівців у вищій школі, дає можливість органічно поєднати теоретичну підготовку з формуванням практичних умінь і навичок, виступає вагомим підґрунтям для розвитку метакомпетентності майбутніх фахівців, їх загальнолюдських та соціально і професійно значущих якостей, аналітичних та комунікативних умінь; здатності брати на себе відповідальність за прийняті рішення тощо [1].

Щодо останнього питання, яке ми поставили перед собою у даній статті (“Які аргументи можна навести на користь впровадження коучингу до структури різноманітних форм організації педагогічного процесу в системі вищої освіти з метою формування професійної компетентності майбутніх фахівців?”), окреслимо найважливіші, на наше переконання, переваги впровадження коучингової технології у процес професійної підготовки фахівців соціальної та соціально-педагогічної сфери. Насамперед відзначимо, як коучинг відбивається на організації безпосередньо

навчального процесу: сприяє реалізації студентоцентрованого підходу до організації навчання у вищій школі, допомагає подолати шаблонність та одноманітність у навчанні; - сприяє мотивації та активізації навчальної діяльності студентів, забезпечуючи при цьому таку систему організації, яка цілком відповідає логіці засвоєння знань; - слугує чинником формування інтересу студентів до навчання, активізації їх самостійної пізнавальної діяльності, комунікативних здібностей, креативності; - дозволяє викладачеві відстежувати (а за необхідності коригувати) “траєкторію” особистісного та професійного розвитку майбутніх фахівців.

Щодо головної мети діяльності вищої школи – професійної підготовки компетентного фахівця, то серед найважливіших аргументів на користь впровадження коучингової технології у навчальний процес виділяємо наступні: сприяє формуванню активної творчої особистості, яка не тільки наділена багажем необхідних компетентностей, а й здатна їх примножувати та креативно використовувати на практиці; дозволяє студентам моніторити (та за необхідності коригувати) власну “траєкторію” саморозвитку та самоудосконалення; допомагає розібратися у власних можливостях, вчить використовувати їх із максимальною для себе користю та перспективою, вчить розумно організовувати життя.

Висновки та перспектива подальшого дослідження з проблеми. Включення в освітній процес вищої школи коучингової технології – це, безумовно, не панацея, не єдиний правильний шлях, що дозволить вирішити всі проблеми, пов'язані із підготовкою конкурентоспроможного компетентного фахівця, здатного адекватно відповідати на виклики часу, а радше одна з перспективних можливостей удосконалення професійної підготовки, оскільки орієнтована на формування особистості, готової працювати з інформацією, використовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення, навчатися впродовж життя.

Завдяки своїм можливостям технологія коучингу може стати однією з важливих складових ефективної і якісної освіти. Це, своєю чергою, вимагає переосмислення культури викладання у вищій школі та серйозного підходу до підготовки викладачів-коучів, що і становить перспективи наших подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі : Метод. огляд / Уклад. Л. А. Якімова. К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. 32 с.

2. Власова О. І. Педагогічна психологія : навч. посібник. Київ, Либідь, 2005. 400 с.
3. Голви Т. Максимальная самореализация: Работа как внутренняя игра; пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 252 с.
4. Горук Н. Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 11, 2015. С. 99–104.
5. Парслоу, Э., Рэй, М. Коучинг в обучении: практические методы и техники. СПб. : Питер, 2003. 204 с.
6. Муzychko Л. В., Бородієнко, О.В. Сучасні психологічні та педагогічні методи. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/8028/16>. Загол. з екрану.
7. Нежинська О. О., Тименко В.М. Основи коучингу : навчальний посібник. Київ ; Харків : ТОВ “ДІСА ПЛЮС”, 2017. 220 с.
8. Офіційний сайт Міжнародної федерації коучингу. URL: <http://www.coachfederation.org/about/ethics.aspx?ItemNumber=850&navItemNumber=621>.
9. Романова С. М. Коучінг як нова технологія в професійній освіті. Вісник Нац. авіац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Психологія. 2010. Вип. 3. С. 83–86.
10. Хэнди Ч. Время безрассудства. Искусство управления в организации будущего. СПб. : Питер, 2001. 288 с.
11. Цыбина Е. А. Коучинг в обучении студентов старших курсов английскому языку: учебное пособие. Ульяновск: УлГТУ, 2007. 75 с.
- Rabota kak vnutrennyaya igra [Maximum of self-realization: work as inner game].trans. from English. Moscow, 252 p. [in Russian].
4. Goruk, N. (2015). Kouching jak efektyvna tehnologija formuvannja samoosvitnjoj kompetentnosti studentiv [Coaching as effective technology of the formation of students' self-educated competence]. *Problems of training modern teacher*. No.11, pp. 99–104. [in Ukrainian].
5. Parslow, E. & Rey, M. (2003). Kouching v obuchenii: prakticheskie metodu i tekhniki [Coaching in education: practical methods and technology]. St.Petersburg: Piter, 204 p. [in Russian].
6. Muzychko, L.V. & Borodienko, O.V. Suchasni psykholoichni ta pedagogichni navchannia [Modern psychological and pedagogical teaching]. [Electronic resource]. Available at: <http://lib.iitta.gov.ua/8028/16>. The name of the screen. [in Ukrainian].
7. Nezhynska, O.O. & Tymenko, V.M. (2017). *Osnovy kouchingu: navchalnyj posibnyk* [The base of coaching: educational textbook]. Kyiv; Kharkiv: TVO “Disa Pljus”, 220 p. [in Ukrainian].
8. Oficijnyj sait Mizhnarodnoi federatsii kouchingu [Official site of the international federation of coaching [Electronic resource]. Available at: <http://www.coachfederation.org/about/ethics.aspx?ItemNumber=850&navItemNumber=621>. [in Ukrainian].
9. Romanova, S.M. (2010). Kouching jak nova tekhnologija v profesijnyj osviti [Coaching as new technology in professional education]. *Bulletin of the National Aviation University Series: Pedagogics. Psychology*. Vol.3, pp.83–86.[in Ukrainian].
10. Hendi, Ch. (2001). *Vremija bezrassudstva* [Time of Recklessness]. *Iskustvo upravlenija v organizatsii buduchego* [The Art of administration in organization of future]. St.Petersburg: Piter, 288 p. [in Russian].
11. Tsybina, E.A. (2007). *Kouching v obuchenii studentov starshyh kursov anglijskomu jazyku: uchebnoe posobie* [Coaching in teaching English students of higher courses]. Uljanovsk: UIGTU, p.75. [in Russian].

REFERENCES

Стаття надійшла до редакції 12.02.2019

“...світять крізь пільму науки дива...”

Леся Українка
українська письменниця

“Досвід – це ім'я, яке кожен дає своїм помилкам”.

Оскар Уайльд
ірландський поет

